

REGIONÁLNÍ GEOGRAFIE LATINSKÉ AMERIKY

10. přednáška

Hospodářství Latinské Ameriky

10.1.

Zemědělství Latinské Ameriky

Hlavní znaky

- jako celek Latinská Amerika produkuje dostatek potravin, celkově (na rozdíl od jiných rozvojových oblastí) nemá problémy s hladem – což neznamena, že mnoho lidí na venkově a v slumech nežije v bídě a nedostatku
- 2 krajní formy zemědělství:
 - ▣ v hustě osídlených venkovských oblastech (Indiáni a mestici) se zachovaly tradiční formy zemědělství – malá hospodářství (**minifundie**), intenzivní obdělávání, ale nedostatek mechanizace (často ručně), pracovníky tvoří vždy příslušníci jedné rodiny, na práci nikoho nenajímají
 - ▣ velkostatky (**latifundie**) vytvořené v období španělské nadvlády – extenzivní (často monokulturní) pěstování plodin na plantážích (na vývoz)

Hlavní znaky

- prakticky neexistují středně velká hospodářství
- **hacienda / fazenda** (v Brazílii) – původně v nájmu (1/5 zisku španělské koruny), později v osobním vlastnictví, sdružují latifundie a minifundie, pracují na nich:
 - **peoni** – pronajímají si minifundie od vlastníka haciendy (často za naturální dávky)
 - **koloni** – smluvní dělníci
- polovina 20. století: 2/3 zemědělské půdy vlastnilo 1,4 % velkostatkářů (usedlosti nad 1000 ha), 3/4 nejmenších vlastníků dohromady jen 3,7 % zemědělské půdy

Hlavní znaky

- ve druhé polovině 20. století: roste podíl minifundií
 - dělení velkostatků (pozemkové reformy)
 - kolonizace nových zemědělských oblastí
- většinu potravin vyrábějí minifundie
 - v Brazílii 80 %
 - v Mexiku 2/3 kukuřice a fazolí
 - v Peru (minifundie zabírají 15 % zemědělské půdy): 1/2 pšenice, 2/3 okopanin

Agrární reformy – Mexiko

- po revoluci 1910–1917, předtím vlastnilo 1 % vlastníků 97 % půdy
- byly zrušeny největší haciendy a jejich půda byla rozdělena mezi bezzemky
- půdy ale nebyl dostatek, proto začali vytvářet ejide (jedin. č. **ejido**) – občinové vlastnictví („kolektivní vesnické“), půda obdělávána společně, obdoba družstev
 - ▣ omezené možnosti manipulace s půdou – zejména prodeje, dělení, není možné půdu dědit, prodej půdy umožněn až po změně ústavy v roce 1993 (časté zejména v zázemí měst)
- velikost hospodářství od 2,7 ha (v hustě osídlených oblastech) do 15 ha (v suchých oblastech na severozápadě)
- velmi pozvolný proces, odpor velkostatkářů (dodnes pouze 1/2 zemědělské půdy, ale jen 16 % zavlažované půdy, na které se vyrábí 1/2 potravin)

Agrární reformy – další

- **Kuba** – po revoluci 1959, podle vzoru SSSR, půda „zestátněna“, jen menší část rozdělena mezi drobné rolníky
- v omezené míře agrární reformy i v Peru (po roce 1990), Bolívii, Venezuele
- neúspěšné byly agrární reformy v Guatemale a Chile – provedly je levicové vlády, poté, co byly svrženy, byla půda vrácena původním majitelům
- dnes: problém vlastnictví půdy už není prvořadý: rychlá urbanizace snižuje přelidnění venkovských oblastí a nespravedlivé rozdělení půdy už zpravidla nevyvolává sociální konflikty na venkově

Produkce potravin – dříve a dnes

- před příchodem Evropanů: nejrozšířenější obilovinou byla **kukuřice** (původem z Mexika), dále několik druhů **obilovin** s vysokým obsahem proteinů prosperujících i při nižších teplotách (dnes už se nepěstují), **brambory** a další okopaniny, **fazole** (pěstovaly se často spolu s kukuřicí – té dodávaly dusík, zatímco kukuřice tvořila pro fazole oporu), domácí zvířata nebyla primárně určena jako zdroj potravy, ale na vlnu a kůže: lama, alpaka
- koloniální období: zavádění nových kultur, často méně přizpůsobených místním ekologickým podmínkám (choroby, škůdci), nejdůležitější byly: **evropské obiloviny**, vinná réva, **káva**, **cukrová třtina**, později **banány**, domácí zvířata: ovce, koně, hovězí dobytek – některé nové kultury vyžadovaly do té doby neznámý plantážní způsob pěstování (velká potřeba půdy – zabírána domorodcům – a pracovní síly, ničení lesů, eroze)

Produkce potravin – dříve a dnes

- 19. století: období masové imigrace do Argentiny, Chile, Uruguay, Brazílie: vyvážení rodinných farem, ty se ale neudržely, mnohem úspěšnější byly ranče (**estancias**) zaměřené na chov dobytka (hlavně skot a ovce) – honáci dobytka **gaučové**
- 2. polovina 20. století: rychlá urbanizace, stále větší potřeba potravin, v některých zemích (ne ale v LA jako celku) se stává nedostatečná produkce potravin brzdou rozvoje

Zvyšování produkce potravin

- kolonizace, vytváření nové zemědělské půdy
 - ▣ vypalování tropického pralesa (Brazílie, Ekvádor, Kolumbie, Peru) – tam je ale problém s nízkou úrodností půdy (úrodnější jsou půdy v nivách řek – varzea)
 - ▣ kultivace savan (degradace je menší než u pralesů) – i zde problematický výnos (sezónní sucha, vysoké teploty)
 - ▣ obecně: chaotická organizace kolonizace
 - ▣ nerespektování ekologických limitů území

Zvyšování produkce potravin

- nové technologie
 - ▣ mechanizace – finančně i energeticky náročné – mohli by si to dovolit jen latifundisté, ti ale necítí potřebu, malozemědělci pak nemají prostředky
 - ▣ ekologické zemědělství – zde velmi příhodné podmínky, potenciálně nejvýnosnější možnost, ale problémem je neexistence podpory ze strany státu (účinky se neprojeví okamžitě) a cenová politika
- agrární reforma (značné plochy půdy v latifundiích nejsou obdělávány) – často politicky neprůchodné

Cukrová třtina

- tropická plodina, pochází z Polynésie, výška do 5 m
- ručně nebo strojově se odsekávají trsy, ty se melou, lisují a šťáva se ředí vodou, sirup se pak vaří, dochází ke krystalizaci cukru, který se v centrifugách odděluje od melasy
- vedlejší produkty:
 - pletiva – výroba papíru, palivo
 - melasa – surovina pro výrobu rumu, krmivo pro dobytek
 - sirup (⇒ etanol) – ve směsi s ropnými deriváty pohonná hmota („zelená nafta“) – např. v Brazílii nahrazuje benzín
- největší producent – **Brazílie** (3,2 mil. ha, 6 % obdělávané půdy) – není určeno primárně na vývoz
- **Kuba** – jednostranně závislá, dříve až 70 % vývozu, krize po rozpadu SSSR, přeorientováno na Kanadu, Asii, Afriku

Cukrová třtina

- **Mexiko** – vyváží málo, obrovská domácí spotřeba (na obyvatele nejvíce na světě – 45 kg / rok), po vzniku NAFTA roste produkce na vývoz do USA
- **Belize** – 50 % obdělané půdy, na výrobě cukru participuje 1/4 pracovní síly
- **produkce cukrové třtiny:** Brazílie (55 % LA, 25 % světové produkce), Kuba (16 / 7 %), Mexiko (7 / 3 %), Kolumbie, Peru, Venezuela
- **produkce cukru:** Kuba (30 / 7,6 %), Brazílie (28 / 7,1 %), Mexiko (12 / 3,1 %)

Kakao

- **kakaovník** – dřevina vysoká okolo 15 m, v Americe domácí (Střední a Jižní Amerika – tropické lesy)
- pěstoval se už v předkolumbovských dobách, později přenesen do Afriky
- do 300 m n. m., nutný dostatek srážek a úrodná půda. Poprvé rodí po 4 letech, vydrží až 80 let
- citlivý na hmyz, choroby a klimatické změny

Kakao

- zpracování – fermentace a sušení zrn
- 90 % produkce se využívá na výrobu čokolády
- **hlavní producenti:** Brazílie (55 % LA, 14 % světové produkce, v Amazonské nížině), Ekvádor (16 / 4,5 %), Kolumbie, Dominikánská republika, Mexiko

Káva

- stálezelený keř nebo menší stromy, 5–10 m vysoké, rodí po 3–5 letech, vydrží 30 let
- existuje asi 40 druhů, komerčně se pěstují hlavně 2 (***coffea arabica*** z Etiopie a ***coffea canephora***)
- v tropickém pásu do 2000 m n. m., optimální podmínky: 1250–1500 m n. m., průměrné teploty nad 17 °C, minimální teploty do 5 °C, srážky do 1700 mm
- plod kávy má 2 zrna, ta se fermentují ve vodě, suší a praží (zbytek: krmivo nebo hnojivo)

Káva

Plantáž v São João do Manhuaçu, stát Minas Gerais, Brazílie

Káva

- většinu kávy spotřebuje Evropa (46 %) a USA (25 %)
- Brazílie – 4 % vývozu, ve státech Minas Gerais a Paraná
- Kolumbie – nejvyšší kvalita, 21 % vývozu
- největší producenti: Brazílie (38 % LA, 23 % světové produkce), Kolumbie (22 / 13 %), Mexiko, Guatemala, Kostarika, Ekvádor, Honduras

Banány

- byliny, 3–9 m vysoké, dlouhé a široké listy, dnešní kulturní rostlina je hybrid, původní odrůdy pocházejí z Indočíny (již vyhynuly)
- využití: ovoce, surovina na výrobu piva
- rodí po necelém roce, pak se oseká a z kořenového systému vyrostе nová rostlina, násady se obnovují po 20 letech
- nenáročná plodina, nemusí se hnojit, ale velmi citlivá na choroby a vítr (obrovská spotřeba chemikálií proti plísním a insekticidů)

Banány

- největší plochy v letech 1880–1910
- největší význam mají banány pro hospodářství „banánových republik“ – Honduras – 40 % vývozu, Kostarika – 22 %, Panama – 25 %, Ekvádor – 17 %
 - ▣ pozor: název „banánové republiky“ není odvozen od podílu banánů na vývozu ...
- Brazílie – největší produkce, ale podíl na vývozu malý
- největší producenti: Brazílie (27,5 % LA, 12 % světové produkce), Ekvádor (15 / 6,5 %), Kolumbie, Kostarika, Mexiko, Panama, Venezuela

Kukuřice

- pochází ze Střední Ameriky
- obchodovaná kukuřice používána hlavně jako krmivo
- v Latinské Americe rozšířena i jako potravinu pro obyvatelstvo – má oproti evropským obilovinám nižší energetickou hodnotu
- využití: tortillas, chleba, alkohol
- největší producenti: Brazílie (43 % LA, 4,5 % světové produkce), Mexiko (30 / 3 %), Argentina (10 / 1 %)

ostatní významnější produkty – na vývoz

- ryby: Peru, Chile, Ekvádor
- ovoce: Chile, Peru
- bavlník: Mexiko, Peru (na zavlažovaných pozemcích, zavlažovací systémy ještě z dob Inků), Brazílie
- tabák: Kuba, Kolumbie
- Čaj – yerba: Brazílie (jihovýchod), Uruguay

10.2.

Nerostné bohatství
Latinské Ameriky

Nerostné bohatství Ameriky

- **Energetické suroviny** – ložiska hlavně v Severní Americe, Jižní a Střední Amerika chudá...
- Ropa: 35 % světové produkce (největší těžaři: USA, Mexiko, Venezuela)
- černé uhlí 30 % světové produkce (USA, Kanada, Mexiko)
- uran 45 % světové produkce (USA, Kanada)

Nerostné bohatství Latinské Ameriky

- Využívání nerostného bohatství byl nejdůležitější motiv evropské kolonizace Latinské Ameriky (Eldorado) – nejdříve se vyváželo **zlato** a **stříbro**, po roce 1850 **guano**, po roce 1910 **měď**, po 1930 **ropa**
- Vytěžené minerály se vyvážely několik století hlavně do Evropy (důležitý činitel rozvoje evropského průmyslu), nyní převažuje vývoz do USA
- Posledních 150 let dominují v těžbě cizí nadnárodní společnosti, latinskoamerické země se snaží jejich vliv redukovat

Nerostné bohatství Latinské Ameriky

- Znárodnění těžby – příklady:
 - ▣ Ropa: Mexiko 1938, Peru 1968, Venezuela 1976
 - ▣ Zemní plyn: Bolívie 2006
 - ▣ Cín: Bolívie 1952
 - ▣ Měď: Chile 1973
- Naleziště rud: Andy a Kordillery v Mexiku
- Naleziště ropy: podhůří And, Mexický záliv, pobřeží Atlantiku (Brazílie, Falklandy)

Stříbro

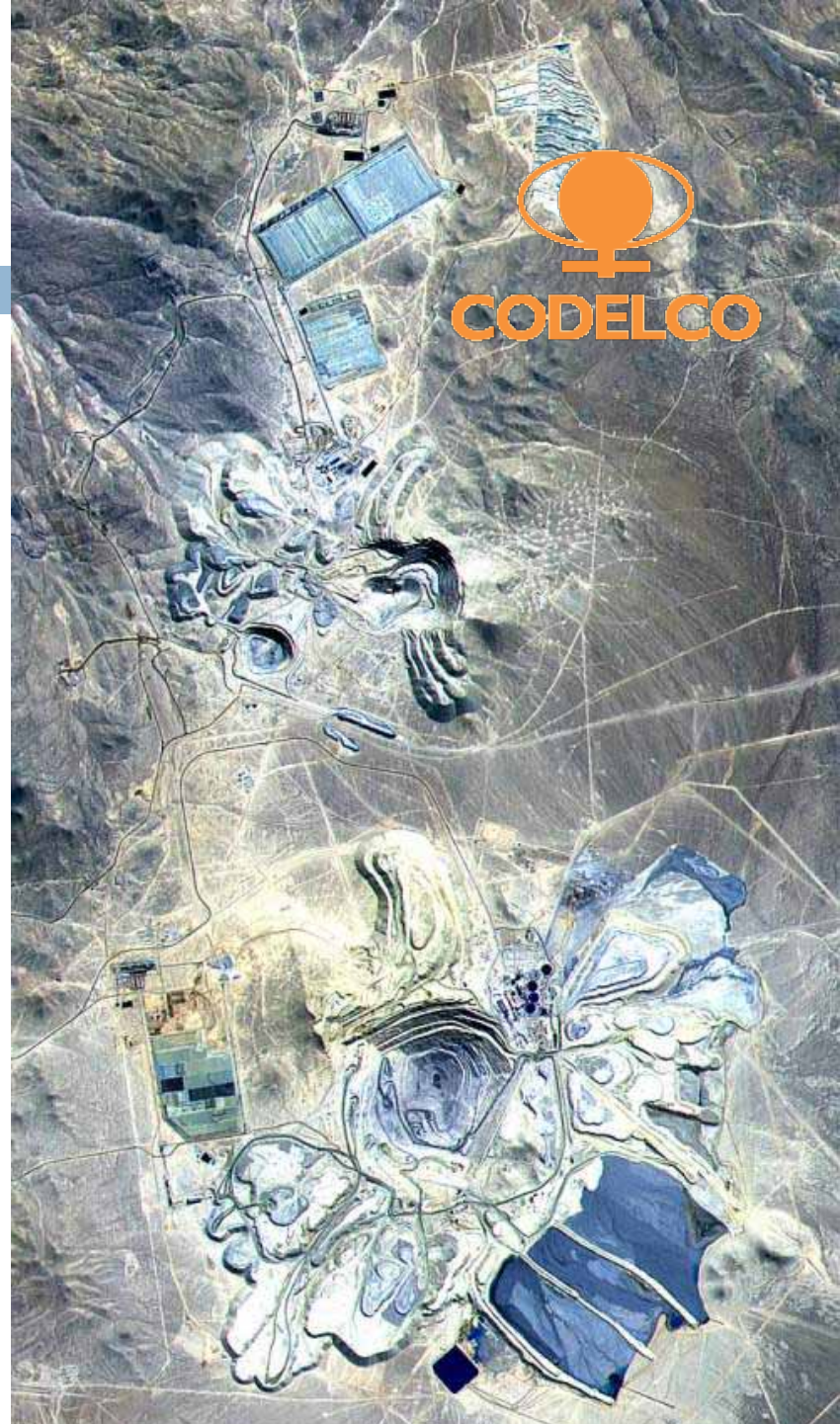
- Používáno už před příchodem Evropanů
- Producenti
 - ▣ Mexiko – největší světový producent, doly ve státě Zacatecas (45 % produkce LA, 11,1 % světové produkce) – hlavní centrum těžby stříbra už za španělské vlády (spolu s Cerro Rico u Potosí v Bolívii)
 - ▣ Peru – stříbro tvoří 3 % vývozu (produkce 34 / 8,3 %)
 - ▣ Bolívie, Brazílie

Měď

- Od roku 1982 je největším producentem Chile (do té doby USA)
- Chile má 3 největší doly na světě (v Atacamě, 1/4 světových zásob), vývoz rudy se podílí na celkovém objemu vývozu 44 % (72 % produkce LA, 18,4 % světové produkce)
- Těžbu zahájily severoamerické společnosti počátkem 20. století, v době Aliendeho vlády znárodněno, chyběl volný kapitál – proto technologicky značné zaostávání
- Další producenti: Peru (16 / 4 %), Mexiko

Escondida

- Největší důl na měď na světě
- Otevřen v roce 1990
- Samotný důl 8 % světové produkce

Chuquicamata

Chuquicamata, Chile – 2. největší povrchový důl na měď jáma ve tvaru elipsy terasovitě klesá do hloubky 810 m (na délku 4,3 km, na šířku 3 km, plocha 13 km² a objem 11 km³)

Cín

- Dříve důležitá vývozní komodita **Bolívie**, po roce 1970 se ale produkce rychle snižuje (hospodářské potíže, snížení cen na světovém trhu v roce 1985) (dnes 27,8 % LA / 9 % svět)
 - ▣ ještě v roce 1978 60 % bolívijského vývozu, dnes jen 4 %
- Největší produkci má ale Brazílie – v ní také největší důl na světě Pitanga (celá Brazílie 63 % produkce LA / 20 % světové produkce)
- Další producent: Peru

Cín a Bolívie

- Bolívie je závislá na vývozu surovin, skladba se ale postupně mění:
 - ▣ 1975: ropa 26 %, cín 41 %
 - ▣ 1980: zemní plyn 24 %, cín 40 %
 - ▣ 1988: zemní plyn 36 %, cín 13 %
 - ▣ 2002: zemní plyn 18,5 %, zinek 9 %, zlato, cín 4 %
- Doly na cín v extrémních nadmořských výškách (3750–5000 m n. m.), technologické problémy (není dřevo na podpěry, voda zamrzá, kvůli nízké vlhkosti extrémní prašnost – choroby dýchacích cest)
- Výkyvy světových cen: po roce 1969 postavena huť ve městě Oruro, pak ale pád cen, huť nevrátila ani vložené náklady

Cín a Bolívie

- Začátkem 20. století vlastnily doly na cín 3 rodiny, v roce 1952 znárodněno – společnost COMIBOL, v následujících letech ale úpadek (technologie, kapitál)
- 80. léta – ekonomická krize, Světová banka požadovala zrušení neziskových výroby – proto postupně zavřeny největší doly na cín a výrazně redukován počet horníků (1986: 27,5 tis., 1992: 4 tis.)
- Redukce množství vytěženého cínu na $\frac{1}{4}$

Kovy a Bolívie

- Město **Potosí** (4200 m n. m.) bylo v 17. století centrem těžby stříbra (+ zábava, herny), dnes upadající chudé město
- Vlivy: hlavní naleziště stříbra – **Cerro Rico** – je ve státním znaku
- Dodnes zásoby – ale další fáze těžby by už „národní horu“ zcela zničila

Cerro Rico totiž ...

Železná ruda

- V LA velmi rozšířená, největší jsou naleziště v **Brazílii** (co do množství i kvality – až 68 % obsah) – největší doly ve státě Minas Gerais (Brazílie 81 LA / 18,5 % světové produkce)
- Dále Venezuela (9 / 2 %), Chile, Mexiko, Peru
- Brazílie: 8 % vývozu
- V Bolívii největší světové naleziště – **El Cerro Mutún** – není ale dosud využíváno

Bauxit

- Velmi kvalitní, hlavní producent **Jamajka** (41 LA / 9,2 % světové produkce)
 - ▣ 3. na světě, vlastní výroba hliníku
 - ▣ Vývoz se zvětšuje po roce 1974 (strategický kov), dnes 65 % hodnoty vývozu
- **Brazílie** využívá naleziště v Minas Gerais a v Amazonské nížině (nejnovější objevy) (37 / 9 %)
- **Surinam** – na bauxitu životně závislý (75 % vývozu) (15 / 3,3 %)
- **Venezuela** – rudu (vč. dovážené z **Guyany**) sama zpracovává (dostatek levné energie)

Ropa

- Důležitý zdroj příjmů, rychle ale také roste domácí spotřeba (růst automobilismu, velké energetické ztráty – technologická zaostalost)
- LA má asi 12 % světových zásob
- **Mexiko** (39 / 4,6 %)
 - ▣ do roku 1920 největší producent ropy, v roce 1938 těžba zestátněna: státní podnik PEMEX
 - ▣ podíl na světové produkci se postupně snižuje (2004: 5. místo)
 - ▣ není členem OPEC
 - ▣ Největší rafinérie v LA
 - ▣ Naleziště – hl. u Mexického zálivu (stát Tabasco)

Ropa

- **Venezuela** (32 / 3,8 %)
 - ▣ 75 % vývozu
 - ▣ Státní podnik PETROLEOS (od 1976), po roce 1992 ale další soukromé investice
 - ▣ Naleziště u jezera Maracaibo
 - ▣ Zaměstnává jen 1 % obyvatel, navíc paradoxně okolí nalezišť ekonomicky upadá: zisky se „realizují“ ve velkých městech, hlavně v Caracasu

- **Brazílie**
 - ▣ Centrum na atlantském pobřeží (okolí města Salvador)
 - ▣ Státní podnik PETROBRAS
 - ▣ Velké rafinérie, obrovská domácí spotřeba (vývoz malý)

Ropa

- **Ekvádor**
 - Hlavní naleziště na úpatí And, ropovodem (480 km) odváděna ropa přes hory do terminálu pro tankery **Esmeraldas** (častá zemětřesení – ekologické škody)
 - 46 % vývozu
 - Spolupracuje s OPEC
- **Trinidad a Tobago** – 90 % příjmů z ropy

10.3.

Průmysl Latinské Ameriky

Předprůmyslové období

- V předkolumbovském období velmi rozvinutá řemesla (výroba textilu, keramiky, zpracování kovů)
- po příchodu Evropanů jejich výrazný úpadek (pouze pro vlastní potřebu) – vytlačil je dovoz hotových výrobků z Evropy
- Ještě v koloniálním období menší manufaktury na zpracování domácích zemědělských produktů (např. v Argentině textilní a kožedělný)

Vývoj průmyslu – 1. fáze

- v první polovině 20. století
- Průmysl vzniká v přístavech a vyrábí na vývoz (slabá domácí poptávka), celkově má ale velmi málo zaměstnanců
- Hlavní obory:
 - ▣ Zpracování masa (např. v okolí Buenos Aires – konzervárny a balírny)
 - ▣ Textilní průmysl (zejména zpracování vlny)
 - ▣ Výroba cukru

Vývoj průmyslu – 2. fáze

- 50. a 60. léta 20. století
- Většina LA států přijímá doktrínu substituce dovozu vlastní produkcí (snaha snížit závislost na drahém dováženém spotřebním zboží)
- politicky je podporován rozvoj domácího průmyslu (dotace, intervence, ochranářská opatření – vysoká dovozní cla, daňové úlevy)

Vývoj průmyslu – 2. fáze

- Rozvíjí se výroba spotřebního zboží, méně základní průmyslové obory, kde státy kontrolují ceny, aby zabránily inflaci
- Průmysl vzniká hlavně v okolí velkých měst (blízkost spotřeby), zejména administrativních center
- Podpora investic v industriálních zónách
 - ▣ Často bezcelní zóny
 - ▣ Mnohdy spíš „pseudoindustriální zóny“ – např. výroba automobilů v Atacamě

Vývoj průmyslu – 2. fáze

- Nízká kvalita výrobků
 - ▣ Neexistuje konkurenční prostředí
 - ▣ Nevhodné na vývoz
- Současně období nejrychlejší urbanizace, průmysl ale není schopen nové příchozí absorbovat (nezaměstnanost)
- Malá spoluúčast cizího kapitálu (přes investiční pobídky ze strany místních vlád)

Vývoj průmyslu – 3. fáze

- Od 70. let 20. století
- Rozvoj na vývoz orientovaného průmyslu (podle vzoru východoasijských států)
- Zásadní odlišnost: často jde o průmysl ve vlastnictví státu (v Asii soukromý kapitál)
 - ▣ Chybí volný kapitál, vyškolená pracovní síla a moderní technologie
- Důsledek: zaměření na textilní, dřevozpracující, kožedělný průmysl
- Málo konkurenceschopná výroba – vývoz často jen v rámci Latinské Ameriky
- Přes pokusy privatizovat stále vysoký podíl státu a časté státní intervence

Vývoj průmyslu – nové trendy

- „dovoz“ levné pracovní síly – najímání cizinců
- Přesouvání ekologicky nebezpečných výrob
- Pomoc mezinárodních finančních organizací, „intelektuální podpora“ světových ekonomů
- Privatizace, vpád mezinárodních multinacionálních korporací
- Pokusy dekoncentrace (daňové úlevy, maquila/maquiladora) – převážně neúspěšné

Maquila / Maquiladora

- Program zaveden po roce 1965 v severním Mexiku
- průmysl zpracovávající importované suroviny na finální výrobky, v převážné většině určené na export
- využívají daňových a celních úlev ve volných zónách a rovněž nízkou cenu pracovní síly, neomezené transfery zisku a liberální investiční zákony
- Většina z těchto podniků patří do oboru textilního a oděvního průmyslu, kde je výhoda laciné pracovní síly nejmarkantnější, dále elektrotechnika, dopravní prostředky, nábytek apod.

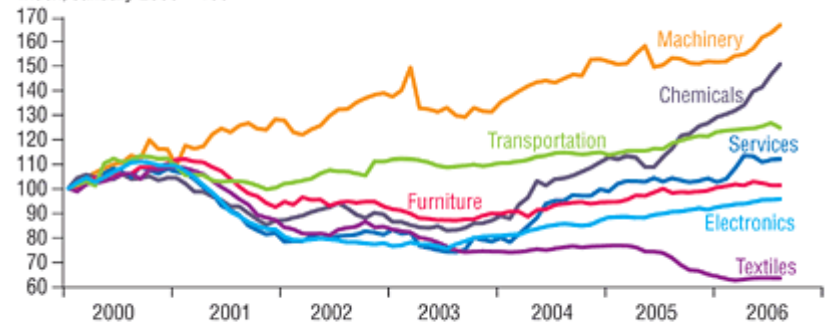
Maquila / Maquiladora

- Dnes je s programem svázáno 24 % vývozu USA do Mexika a 45 % vývozu Mexika do USA
- Koncept se rozšiřuje i do dalších středoamerických států (např. v Salvadoru v roce 2004 asi 55 % veškerého exportu)
- Problém: Čína (růst exportu do USA – „maquila-výrobky“ těžko konkurují kvalitou a hlavně cenou)

Mexiko

Maquiladora Employment by Sector

Index, January 2000 = 100*

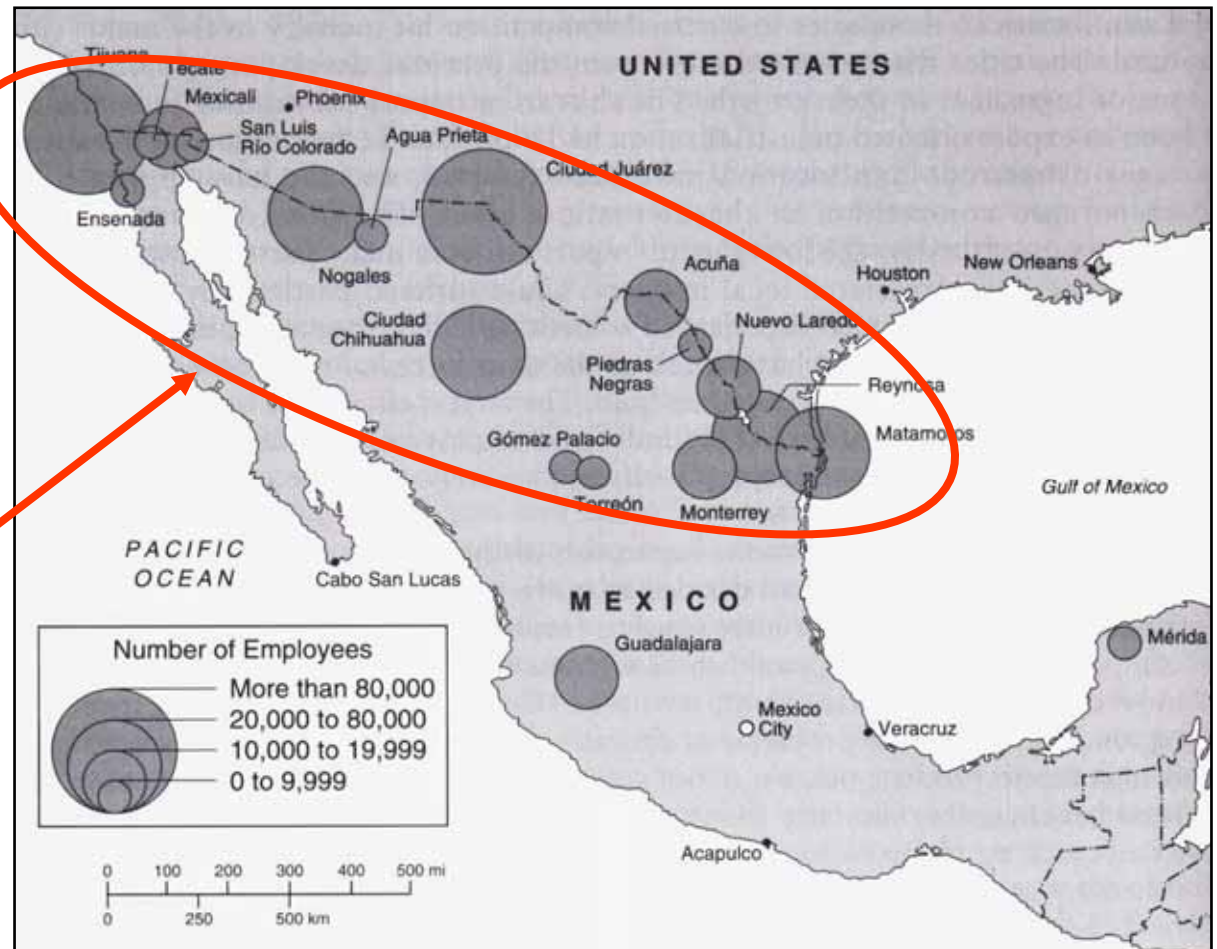
*Seasonally adjusted.

SOURCE: INEGI; seasonal adjustment by Federal Reserve Bank of Dallas.

Maquila / Maquiladora

Často průmysl náročný na množství pracovní síly, jeden z cílů USA: snížení nezaměstnanosti a řešení existenčních problémů v příhraničních oblastech (menší tlak na ilegální přechody hranic)

... ale (Mexiko) ...

- Stimulem jsou nízké platy
- Existuje dohoda mezi státem, odbory a vlastníky, že nebudou požadovat zvýšení platů – špatné pracovní podmínky, minimální právní ochrana pracovníků
- Rozvoj: 1966: 57 podniků s 4,2 tis. zaměstnanci, po 30 letech už 2,2 tis. podniků s 680 tis. zaměstnanci
- Velký podíl ženské pracovní síly (48 %)
- Rozvoj příhraničí USA (vyšší management žije v USA u hranic – tam také realizuje svoji kupní sílu
- V USA také utratí část výplaty sami zaměstnanci (snad až 40 %)

10.4.

Obecné znaky ekonomiky

Srovnání Anglosaské a Latinské Ameriky

	<i>Anglosaská Amerika</i>	<i>Latinská Amerika</i>
% rozlohy světa	14,5	15,4
% obyvatel světa	5,2	8,4
% fosilních paliv	11,4	6,2
% zásob sladké vody	11,7	27,6
% zásob nerostných surovin	17,5	14,9
% světového HDP	23,3	8,1
% světového průměru HDP/obyv.	448	96
Kapitál	přebytek	nedostatek
Kvalita lidských zdrojů	vysoká	rozkolísaná

Srovnání

- **Anglosaská Amerika** je součástí bohatého Severu, tvoří jedno z jeho jader (dalšími jsou EU a Japonsko)
- **Latinská Amerika** je součástí chudého Jihu, je jeho nejrozvinutější částí (40 % výroby rozvojových států), ekonomicky jsou zdejší nejbohatší části na stejné úrovni jako nejchudší části bohatého Severu.

Latinská Amerika:

- **obrovské ekonomické rozdíly mezistátní i vnitrostátní** (územní – sousedství chudých a bohatých oblastí; i sociální – soužití bohatých a chudých). Množství sociopatologických jevů (velká kriminalita – míra kriminalizace a korupce se stala brzdou rozvoje). Pozn.: i v USA je 17 % lidí chudých.

Latinská Amerika:

- **chybějící vnitroregionální vazby** – v téměř všech případech je největším obchodním partnerem USA, často i západní Evropa. Jen pro tři státy je hlavním obchodním partnerem latinskoamerický stát (Uruguay, Paraguay ... s Brazílií; Bolívie ... s Argentinou)

Latinská Amerika:

- **struktura dovozu/vývozu** – převážně vývoz surovin, polotovary a potravin, dovoz hotových výrobků.
- Řada zemí má jednostranně zaměřen vývoz ⇒ citlivé na krize:
 - na konci 19. stol. nejbohatším státem Peru (vývoz guana ⇒ stavba železnic i v horách; po vyčerpání guana propad mezi nejchudší státy)
 - Brazílie – pokles po založení kaučukových plantáží v Africe a Asii: 1910 40 % kaučuku z Brazílie, 1920 jen 5 % (ale zotavila se).

Latinská Amerika:

- **velký podíl šedé ekonomiky na tvorbě HDP –** Kolumbie, Peru, Bolívie ... prodej koky a kokainu (v Bolívii 70 % HDP, v Peru 60 % HDP ... není v nich ale vykázán oficiálně ⇒ státy jsou bohatší než je úředně uváděno)

Latinská Amerika:

- **Politiky méně stabilní prostředí** – vyšší podíl extrémní levice/pravice, řada polovojenských režimů
- diktátorské režimy většinou ekonomicky úspěšnější (dokáží dobře utlumit sociální protesty a tak dát prostor „volnému trhu“)

Latinská Amerika:

- **zemědělství** – nízká mechanizace, menší výnosy
- nepříznivá struktura vlastnictví půdy: je mimořádně koncentrované (většinu mají velkostatkáři – sami ji nejsou schopni obdělávat, a tak ji pronajímají bezzemkům za naturálie); kapacita půdy není dostatečně využívána (údajně jen z 1/4). Základní potraviny musí dovážet.

Latinská Amerika:

- **zadlužení** – stagnuje (ale i umořování dluhů něco stojí): Bolívie, Guyana, Honduras, Nikaragua ... 4 americké země na seznamu 41 nejzadluženějších zemí světa (v přepočtu na obyvatele).

Příklad: ekonomická krize 80. let...

- 80. léta – období velkých hospodářských krizí, růst zadluženosti, inflace
 - důvody **vnější** (růst ceny ropy, světová recese)
 - důvody **vnitřní** (nestabilní ceny surovin, nedostatek kapitálu, vnitřní politické krize, státní intervencionismus)
- v 70. letech růst ceny ropy (1973 ustanoven OPEC)
 - producenti ropy: rychlý ekonomický růst
 - „levné peníze“ – rozvojovým zemím nabízeny výhodné půjčky
 - růst zadlužení

Příklad: ekonomická krize 80. let...

- počátkem 80. let pád cen ropy, také nízké ceny ostatních surovin (nevýhodné pro LA!)
- zároveň ale hospodářská recese rozvinutých zemí – zvýšení úroků, dlužní krize, růst inflace v LA:
 - ▣ v roce 1981 85 %
 - ▣ v roce 1985 už 275 %
- 1982: Mexiko přerušuje splácení dluhů, později i další státy (F. Castro navrhuje úplné odpuštění všech dluhů)
 - ▣ dohodnuta alespoň restrukturalizace dluhů (splácení omezeno na úroky)

Příklad: ekonomická krize 80. let...

- krizi prohloubily ještě vnitřní problémy: růst počtu obyvatel, urbanizace, růst cen potravin, bujení veřejného sektoru, konkurence neschopný průmysl, růst nezaměstnanosti
- pokusy o řešení:
 - 1986 **zmrazení cen** (Argentina, Brazílie, Bolívie, Peru) – vedlo k dočasnému snížení inflace na 60 % (účinek byl dočasný, později další nárůst až na 1000 %)
 - po roce 1990 **privatizace** (omezení veřejného sektoru, méně státních zásahů)

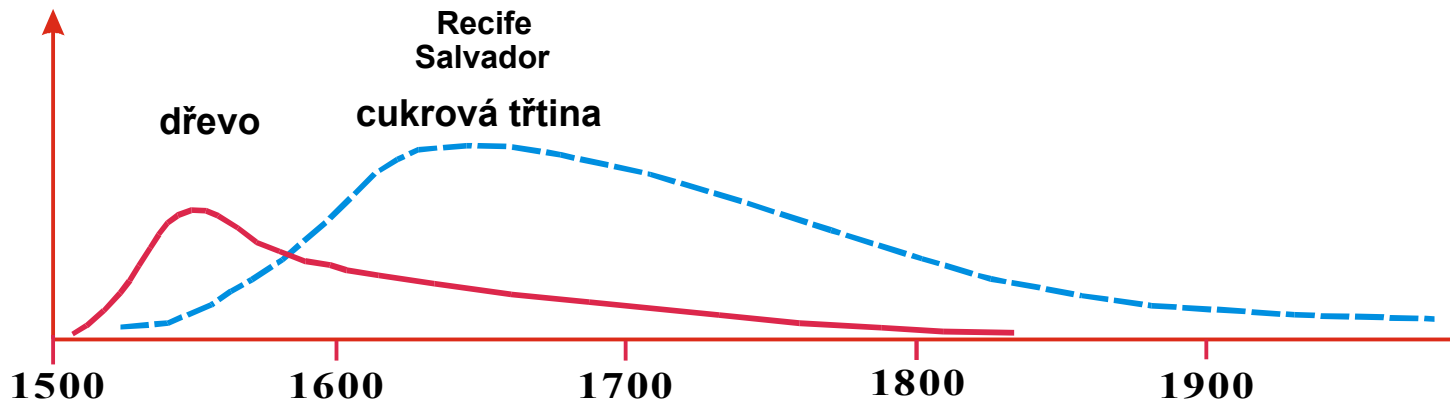
Radikální řešení inflace ... dolarizace

- cílem je úplné zamezení inflace, zároveň ale i některá negativa – prodražení vývozu
- **formální** ... zavedení dolaru jako úředního platidla (Ekvádor, Panama, Salvador) – zbaví se možnosti fiskální politiky
- **neformální** ... fixní zakonzervování národní měny vůči USD (Belize, Bahamy, Barbados, země OECS (východokaribský dolar))
- dochází ale i k zpětnému uvolnění měny od USD: 1999 Brazílie, 2002 Argentina (důsledek ekonomického zhroutení)

Příklad: rozvojové fáze Brazílie

- při příchodu Portugalců byl využíván hlavně les v jihozápadní Brazílii – těžba **dřeva**, nejvíce ceněno tvrdé dřevo brases (od něho název Brazílie!)
- v 17. století rozšíření pěstování **cukrové třtiny** na východním pobřeží (mezi 5 a 10° j. š.)
 - ▣ toto období ovlivnilo etnickou a sociální skladbu obyvatelstva: dovoz černých otroků z Afriky
 - ▣ centrum země se přesunulo do **Recife** („Brazilské Benátky“)

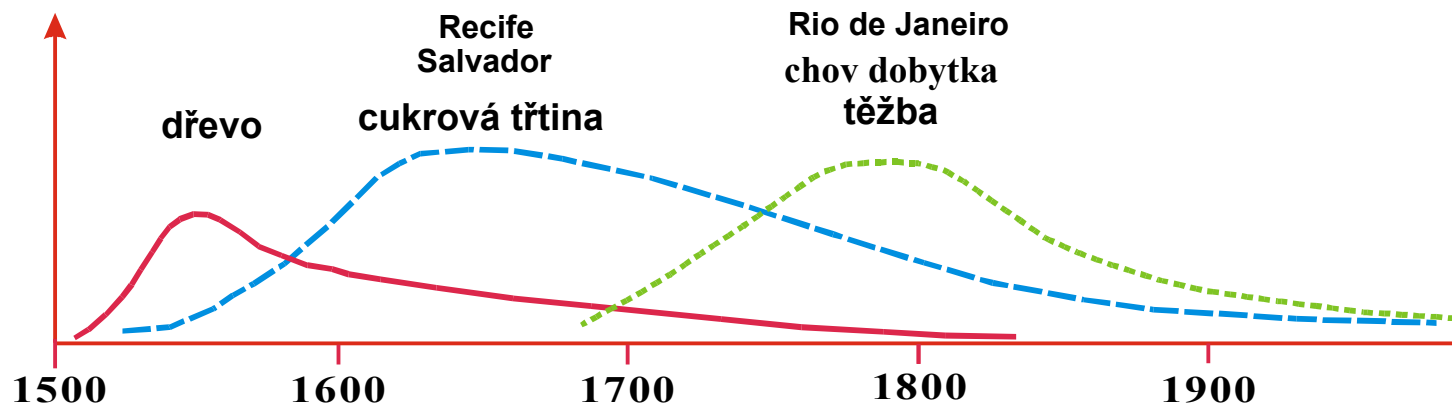

Příklad: rozvojové fáze Brazílie

- druhým centrem se stal **Salvador** (Bahia), založený 1549 jako centrum obchodu s otroky (ročně až 60 tis. prodaných otroků), dodnes nejvyšší podíl černochů z brazilských velkoměst
- 1750: změna: brazilské produkci cukrové třtiny vyrostla silná konkurence v Nizozemské Indii a dalších tropických oblastech, brazilská produkce upadla (ale nezkrachovala)
- ve stejné době se začíná pěstovat koření (pepř) a indigo ve východní Amazonii (zavedeno jezuity, na konci 18. století misionáře vyhnali do okolních zemí)

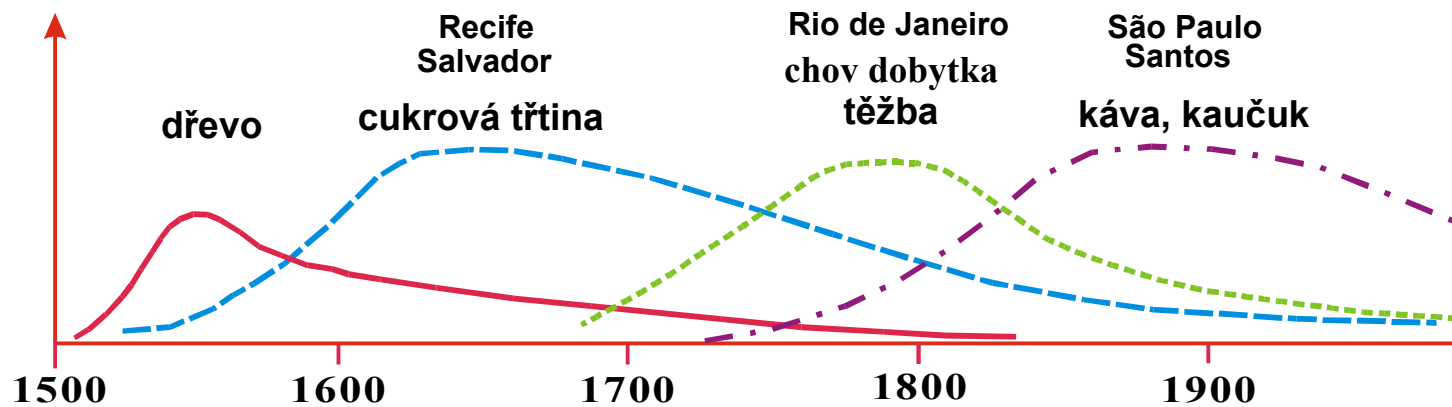
Příklad: rozvojové fáze Brazílie

- v 18. století **období těžby**, hospodářské centrum se přesouvá ze SV na JV, hlavní důvod: objevy zlata v Minas Gerais a diamantů (1728), přesídlování části obyvatelstva (spolu s otroky) na jih během zlaté horečky, později objeveny i další rudy (železo, bauxit)
- správním centrem se stává Rio de Janeiro (1763 hlavní město Brazílie, v letech 1808–1821 dokonce sídlo portugalského krále)

Příklad: rozvojové fáze Brazílie

- ve stejné době rozvoj chovu dobytka – proniká do vnitrozemí (savany, stepi)
- konec 18. století také rozvoj pěstování bavlny (později ale upadlo z důvodu konkurence mnohem levnější bavlny z USA)
- 19. století – **období kávy** – první plantáže v zázemí RdJ, později rozšířeny na západ (stát Paraná) – hospodářským a obchodním centrem se stalo São Paulo (koncentrace kapitálu) a Santos (přístav – vývoz kávy)

Příklad: rozvojové fáze Brazílie

- káva rychle vyčerpává půdu, proto se každých 10–20 let posouvá těžiště pěstování na západ a na původních plochách vznikají pastviny
- 1/2 19. století – konec 19. století – **éra kaučuku**
 - ▣ začátek: 1844 objevena vulkanizace (Goodyear), konec: plantážní pěstování kaučuku v JV Asii
- Brazílie 20. století: od 30. let **roste význam sóji** (po roce 1970 se rozšiřuje i na úkor kávy – Paraná, zázemí São Paula, Mato Grosso) – „loupeživá rostlina“, rychle vyčerpává půdu

Ekonomické integrace: NAFTA

- **NAFTA** (Severoamerická zóna volného obchodu, od 1. 1. 1994)
- USA, Kanada, Mexiko
- odbourání cel ve společném obchodu, uvolnění pohybu pracovních sil

Ekonomické integrace:

- **MERCOSUR** (Společný trh jižního cípu, od 1. 1. 1995)
- Argentina, Brazílie, Paraguay, Uruguay; ve fázi ratifikace připojení Venezuely (ta „přestoupila“ z Andského společenství)
- přidruženy také Chile, Bolívie
- cílem je vytvoření společného trhu

Další:

- **CARICOM** (Karibské společenství a společný trh): 14/13 států Karibiku (většinou bývalé britské kolonie), cílem je společný trh (dnes překážky: rozdílná úroveň a vzájemná vzdálenost)
- v rámci CARICOMu užší integrační uskupení **OECS** (Organizace východokaribských států): 9 členů (z toho 2 přidružení), 8 z nich zavedlo společnou měnu východokaribský dolar, dlouho uvažují o politické integraci (pokus o Západoindickou federaci po 3 letech ztroskotal)

Měnová unie OECS

- Emisním ústavem je Východokaribská centrální banka
- Měna existuje od roku 1965, od 1976 je pevně vázaná na americký dolar (1 US\$ = 2,7 EC\$)

Středoamerický integrační systém

(*Sistema de la Integración Centroamericana;*

SICA)

- Vytvořen 1991
- Zahrnuje: Belize, Guatemala, Honduras, Kostarika, Nikaragua, Panama, Salvador; přidruženým státem je Dominikánská republika
- SICA završuje a integruje řadu předchozích iniciativ k užší spolupráci nebo dokonce integraci středoamerických zemí (5 z nich bylo původně součástí jednoho státního celku):
 - ▣ od 1907 Středoamerický soud
 - ▣ od 1951 Organizace středoamerických států
 - ▣ a dále Středoamerický parlament, Středoamerická banka pro ekonomickou integraci, Středoamerický společný trh

DR-CAFTA

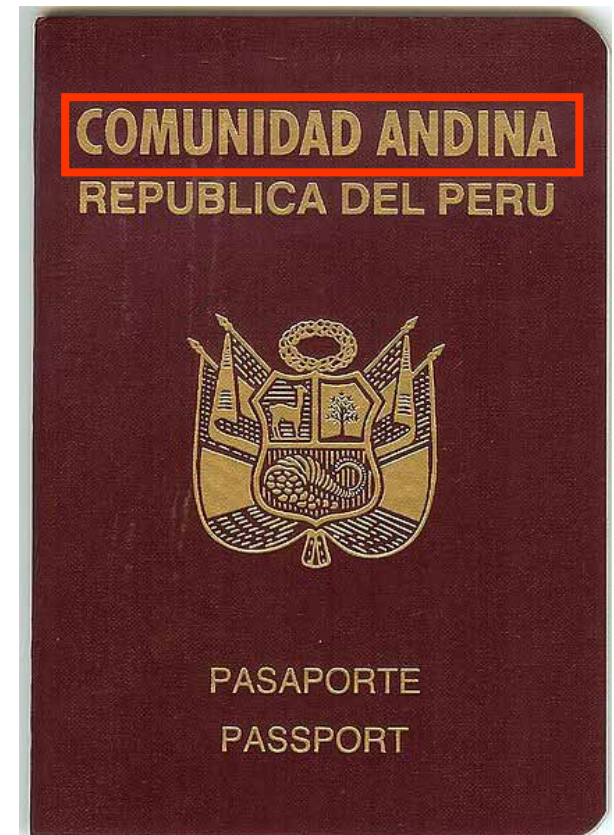

- **The Dominican Republic–Central America Free Trade Agreement**
- 17. prosince 2003 – USA, Guatemala, Honduras, Nikaragua, Salvador a Kostarika podepsaly dohodu o zóně volného obchodu
- 2004: přistoupila i Dominikánská republika, změna názvu
- Potíže s ratifikací – poměrně malá podpora v USA, Kostarika dosud neratifikovala vůbec
- Středoamerické státy (bez Kostariky) v roce 2006 prohlásily smlouvu z platnou na svém území, ačkoliv ratifikační proces dosud ukončen nebyl
- V platnost vstoupilo v roce 2008

Andské společenství (*Comunidad Andina*, CAN)

- Založeno Cartagenskou smlouvou pod názvem **Andský pakt** v roce 1969, dnešní název od 1996
- Sídlo organizace je v Limě, spolupráce na úrovni zóny volného obchodu (od 1993), volný pohyb osob (od roku 2005), instituce podobné EU (spol. parlament, komise, soud, univerzita, apod.)
- Sdružuje Bolívii, Ekvádor, Kolumbii a Peru
 - V minulosti bylo členem i Chile (1969–1976) a Venezuela (1973–2006)
- Přidruženými členy jsou od roku 2005 všichni členové Mercosuru (4 ks)
 - Recipročně členové CAN jsou přidruženými členy Mercosur
- Od 1999 jedná o integraci s Mercosurem, původně snaha o vytvoření Jihoamerické zóny volného obchodu, nyní UNASUR

Budoucnost ... FTAA?

- **Americká zóna volného obchodu**
(Free Trade Area of the Americas (FTAA) / Área de Libre Comercio de las Américas (ALCA),
Zone de libre-Échange des Amériques (ZLÉA) / Área de
Livre Comércio das Américas (ALCA) / Vrijhandelszone van de Amerika's)
- šlo o návrh rozšířit NAFTA na celou Ameriku, byla by to pak největší zóna volného obchodu na světě :
 - Pro USA
 - Proti Kuba, Venezuela a později Bolívie, Ekvádor, Dominika, Nikaragua, Honduras (jejich projekt: Bolívarská aliance)
 - Neutrální postoj: Argentina, Chile, Brazílie
- jednání začala v roce 1994, záměr založit FTAA byl veřejně oznámen v roce 2001, poslední „americký summit“ k této otázce proběhl v Mar del Plata v listopadu 2005 bez dohody, plánovaná jednání v roce 2006 už neproběhla, plánuje se ale ještě 5. americký summit na Trinidadu (2009)
- Problémy: zemědělské dotace na severu, ochrana duševního vlastnictví a služby

Budoucnost ... FTAA?

- Zatím se vytváří systém zón volného obchodu na subkontinentální bázi, nejpokročilejší jsou tato jednání v rámci Severní Ameriky

□ Jde o:

□ NAFTA (1993: Kanada – Mexiko – USA)

□ Dohoda USA – Chile (2004)

□ Dohoda USA – Peru (2007)

□ DR-CAFTA (2008)

□ Bolívie – Mexiko

□ Kanada – Chile

□ Chile – Mexiko

□ Kanada – Kostarika

□ Kostarika – Mexiko

□ Kostarika – Chile

□ Kostarika – Karibské společenství

□ Mexiko – Nikaragua

□ Mexiko – Uruguay

□ Kanada – Peru

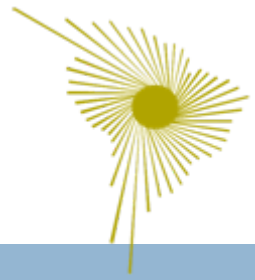

Budoucnost ... FTAA?

- Další projekty:
 - Kostarika – Panama (schvaluje se)
 - Dohoda Panama – USA
 - Dohoda Kolumbie – USA
 - Kanada – Karibské společenství
 - Kanada – Střední Amerika (CA4TA)

Bolivarská aliance pro Ameriku

- Úředně **Bolivarská aliance pro lid naší Ameriky** (*Alianza Bolivariana para los Pueblos de Nuestra América / Bolivarian Alliance for the Peoples of Our America*)
- Dnes 8 členských států, socialisticky a sociálně demokraticky orientovaných, často současně členů jiných integrací: Antigua a Barbuda, Bolívie, Kuba, Dominika, Ekvádor, Nikaragua, Svatý Vincenc a Grenadiny, Venezuela
- Integrace má být založena na vzájemné hospodářské pomoci a výměně zboží, ne na liberalizaci obchodu; mělo by tedy jít o silně regulovaný jednotný trh s jednotnou měnou **sucre** (není ale rozhodnuto, jestli nebude jen virtuální)
- Projekt byl iniciován Hugo Chavézem, založeno v roce 2004 jako Bolivarská alternativa ... (míněno alternativa k FTAA), současný název od r. 2009

Jihoamerická unie (UNASUR)

- Union of South American Nations / *Unión de Naciones Suramericanas* / *União de Nações Sul-Americanas* / *Unie van Zuid-Amerikaanse Naties*
- projekt má spojit všech 12 jihoam. států podle vzoru EU vč. společné měny, parlamentu a pasu
- Formování začalo deklarací z Cuzka (2004) a podpisem ústavní smlouvy (2008)
- JAU by měla integrovat Mercosur a Andské společenství
- Sídlem bude Quito, Jihoamerický parlament by měl sídlit v Cochabambě (Bolívie) a společná Banka Jihu v Caracasu
- Plná funkčnost všech institucí se předpokládá v roce 2019
- Problém mj. Surinam a Guyana (jsou i v CARICOM)

Podpis deklarace z Cuzka

Prezidenti na summitu v Brazílii (ústavní smlouva)

HDP / obyv. (parita kupní síly)

- Nad 15 tisíc USD (ČR: 15 300 USD)
 - USA (35 000), Kanada (29 000), Bahamy (18 000) + některá závislá území (Bermudy: 35 000, Kajmanské ostrovy: 35 000, Aruba: 29 000, Falklandy: 25 000, Grónsko: 20 000, oboje Panenské ostrovy)
- 10 – 15 000 USD (Rusko: 9 300 USD)
 - Barbados (14 500), Argentina (10 200), Chile (10 000) + další závislá území (Portoriko, Nizozemské Antily, Antigua a Barbuda, Martinik...)

HDP / obyv. (parita kupní síly)

- 7 000 – 10 000 USD (svět: 7 900 USD)
 - ▣ Mexiko (9 000), Kostarika (8 500), Uruguay (7 800), Brazílie (7 600) + některé další
- 4 – 7 000 USD
 - ▣ Ostatní – kromě nejchudších:
- pod 4 000 USD (Lesotho: 2 600 USD)
 - ▣ Jamajka, Guatemala, Surinam, Ekvádor, Svatý Vincenc, Honduras, Bolívie, Nikaragua, Kuba, Haiti (1 700 USD – na 179. místě z 231 území světa)

Možné členění LA států:

- nově industrializované rozvojové země (Mexiko, Brazílie, Argentina, Uruguay, Chile, Venezuela, některé karibské ostrovy, řada dalších kandidátů)
- rozvojové země na středním stupni vývoje (téměř všechny ostatní latinskoamerické státy)
- rozvojové státy nižší úrovně (Haiti)

podle struktury HDP ...

- **1. skupina: výrazně dominující služby**
 - ▣ většina Karibských států (95 % na Kajmanských ostrovech, 92 % na Britských Panenských ostrovech, 90 % = na Bahamách ...)
- **2. skupina: výrazný průmysl**
 - ▣ Hlavně státy závislé na těžbě surovin: ropa (Venezuela 50 %, Ekvádor 33 %, Trinidad a Tobago 43 %), bauxit (Jamajka 31 %)
- **3. skupina: výrazné zemědělství a průmysl**
 - ▣ středoamerické státy (ne Mexiko, Kostarika a Panama!), Paraguay, Bolívie

podle struktury HDP ...

- **4. skupina: výrazné služby, výraznější průmysl**
 - ▣ několik států v Karibiku, kromě cestovního ruchu i reexport ropy z Venezuely (Aruba ... dovoz ropy, tam rafinerie, deriváty vývoz do USA)
- **5. skupina: vysoký podíl průmyslu i služeb**
 - ▣ USA, Kanada ... průmysl klesá, nově industrializované země: Mexiko, Argentina, Brazílie, Chile

Perspektivy Latinské Ameriky

- + volný prostor, málo zalidněné území, nadbytek půdy, vody a nerostných zdrojů, relativně stabilní politické prostředí
- nedostatek volného kapitálu, špatná infrastruktura (komunikace a energetické sítě), problémy s životním prostředím, nedostatek fosilních paliv (hledání alternativních zdrojů: auta na alkohol v Brazílii apod.), nestabilní měna (vysoká inflace s nepředvídatelným vývojem...)